

Veel, Meer, Meest.

Onderzoek naar vrijwilligerswerk in Particuliere Initiatieven.

In Nederland groeit het aantal mensen dat zelf besluit een kleinschalige, vrijwillige ontwikkelingsorganisatie – bekend onder de term ‘Particulier Initiatief’ (PI) – op te richten. Ook worden meer mensen actief als vrijwilliger in een PI opgericht door een bekende. Dit onderzoek laat daarnaast zien dat de vrijwilligers binnen PI’s bovengemiddeld actief zijn. In het kader van een promotieonderzoek naar PI’s werd onderzocht wie de vrijwilligers binnen het PI zijn, hoeveel uren ze besteden aan dit vrijwilligerswerk en welke factoren (mede)bepalend zijn voor het aantal vrijwilligersuren¹. Deze vragen werden beantwoord aan de hand van gegevens die van eind 2008 tot begin 2009 werden verzameld onder 661 vrijwilligers van PI’s met behulp van een elektronische vragenlijst.

Studies over geefgedrag onderscheiden vier belangrijke belemmeringen voor het doen van vrijwilligerswerk voor ontwikkelingsorganisaties. Ten eerste, de afstand tussen de hulpbehoevenden in de ontwikkelingslanden en de vrijwilligers in Nederland is groot en dit maakt het moeilijker om op de hoogte te zijn van de behoeften, maar ook om de resultaten van de eigen inspanning te zien. Ten tweede verschillen de hulpbehoevenden en de vrijwilliger vaak veel van elkaar; het is bekend dat mensen eerder geneigd zijn mensen te helpen die op hen lijken. Daarnaast zijn de problemen waar ontwikkelingsorganisaties zich mee bezighouden vaak complex en groot. Het is aantrekkelijker voor mensen om hulp te bieden wanneer dit direct resultaat oplevert. Als laatste geldt dat de kritiek op ontwikkelingsorganisaties groeit: de vraag om transparante(re) communicatie over bestedingen en resultaten klinkt steeds luider. Dit alles maakt het niet vanzelfsprekend om actief te zijn als vrijwilliger voor een ontwikkelingsorganisatie. Voor mensen die toch besluiten als vrijwilliger concreet te willen bijdragen aan goede doelen in deze sector vormen PI’s vaak een aansprekende manier. De organisaties zijn vaak kleinschalig, de budgetten overzichtelijk en de projecten concreet. De vraag is: wie zijn deze vrijwilligers en wat beweegt hen zich in te zetten binnen een PI?

Wie zijn de vrijwilligers?

Een belangrijk verschil tussen Particuliere Initiatieven en andere ontwikkelingsorganisaties is het vrijwillige karakter van de medewerkers. Slechts 5% van de PI’s heeft betaalde medewerkers in dienst.² In de meeste PI’s zijn het dan ook de vrijwilligers die verantwoordelijk zijn voor taken als fondsenwerving, opvolging van de ontwikkelingsprojecten en communicatie met de achterban. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat deze vrijwilligers gemiddeld 55 jaar zijn en, vergeleken met een dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking³, vaker man (60%) en vaker gelovig (50%) zijn. Tevens zijn deze vrijwilligers vaak hoger opgeleid (70%) en verdienen zij gemiddeld genomen bovenmodaal. Uit eerder onderzoek weten we dat de meeste vrijwilligers actief worden in het PI naar aanleiding van een vakantie of langdurig verblijf in een ontwikkelingsland.² Wanneer mensen eenmaal actief zijn binnen een PI, worden ze voornamelijk gedreven door de wens de wereld om hen heen beter te begrijpen. Daarnaast kunnen mensen via hun vrijwilligerswerk in het PI uitdrukking geven aan belangrijke waarden, zoals gerechtigheid, en hecht men belang aan de sociale contacten die men opdoet tijdens het vrijwilligerswerk.

Wie doet meer?

Gemiddeld besteden PI-vrijwilligers 37 uur per maand aan hun activiteiten binnen het PI. Vergeleken met vrijwilligers in het algemeen is dit meer dan gemiddeld.⁴ Men besteedt deze uren voornamelijk aan fondsenwerving, bestuurlijke taken en administratie. De verschillen tussen de vrijwilligers in het aantal uren dat zij dit werk doen zijn groot. Voor sommigen blijft de vrijwillige inzet beperkt tot enkele uren per maand terwijl anderen er een fulltime job aan hebben. Het is daarom interessant te kijken welke factoren bepalend zijn voor de hoogte van het aantal vrijwilligersuren.

Ongeveer de helft van de vrijwilligers die deelnamen aan het CIDIN-onderzoek uit 2008-2009 is niet alleen actief als vrijwilliger binnen een PI, maar is eveneens de oprichter van dit initiatief. Oprichters besteden gemiddeld 46 uur per maand aan het vrijwilligerswerk binnen hun eigen organisatie. Mannen blijken gemiddeld genomen meer tijd te investeren in een PI dan vrouwen en getrouwde vrijwilligers zijn actiever dan ongetrouwde. Ook geldt dat mensen die zichzelf niet rekenen tot een kerk of andere religieuze instelling actiever zijn dan de kerkelijken.

Kosten en baten voortkomend uit het vrijwilligerswerk zijn sterk bepalend voor het aantal uren vrijwilligerswerk dat men verricht. In het algemeen kunnen we stellen dat als de tijd van de vrijwilliger minder kostbaar is en de ervaren baten hoger zijn men geneigd is meer vrijwilligerswerk te verrichten. Dus vrijwilligers met een betaalde baan en hoger inkomen besteden minder tijd aan vrijwilligerswerk. Dit geldt ook voor mensen die lid zijn van meerdere organisaties, (sport)verenigingen of hobbyclubs.

Een belangrijke baat van vrijwilligerswerk wordt aangeduid als 'de warme gloed' (*the warm glow*): het levert mensen een fijn gevoel op. Onderzoek heeft laten zien dat dit gevoel sterker is als mensen er van overtuigd zijn dat hun bijdrage daadwerkelijk een verschil maakt.⁵ Op basis van geografische (fysieke) en psychologische ('anders zijn') afstand tussen de doelgroep van ontwikkelingsorganisaties en vrijwilligers, alsmede de complexiteit van ontwikkelingsproblemen wordt aangenomen dat 'de warme gloed' die vrijwilligers van ontwikkelingsorganisaties ervaren minder hoog zal zijn. Dit zou dan weer resulteren in een beperktere inzet van vrijwilligers. De resultaten van dit onderzoek komen overeen met deze redenering. Mensen die één of meerdere ontwikkelingslanden bezocht hebben zijn actiever binnen het PI dan vrijwilligers die nog nooit in een ontwikkelingsland geweest zijn. Door de bezoeken aan ontwikkelingslanden wordt de fysieke afstand en de psychologische afstand kleiner; armoede krijgt een gezicht en wordt minder vreemd en bekender. Een reis naar een ontwikkelingsland vormt dus niet alleen een belangrijke aanleiding voor veel mensen om vrijwilligerswerk doet binnen het PI, het blijkt ook van invloed op de hoogte van hun vrijwillige inzet. Dat een kleinere psychologische afstand leidt tot een grotere betrokkenheid van vrijwilligers blijkt ook uit het resultaat dat vrijwilligers van niet-westerse afkomst veel meer tijd investeren in PI-projecten in hun land van herkomst dan autochtone vrijwilligers.

We verwachtten dat PI-vrijwilligers die een sterk geloof hebben in ontwikkelingssamenwerking in het algemeen en de effectiviteit en efficiëntie van ontwikkelingsorganisaties in het bijzonder, meer tijd zouden investeren in een PI. Ze zouden, meer dan hun kritische medevrijwilligers, gemotiveerd worden door de gedachte dat hun bijdrage daadwerkelijk verschil maakt. Het tegendeel blijkt uit onze resultaten: kritischere PI-vrijwilligers spenderen juist meer tijd aan het PI. Vaak wordt verondersteld dat PI's worden opgericht vanwege een kritische houding ten aanzien van bestaande ontwikkelingsorganisaties. Echter, dit blijkt voor slechts 5% van de vrijwilligers de belangrijkste aanleiding te vormen om een PI op te richten of actief te worden binnen een PI.² Dit onderzoek toont aan dat er wel een positief verband is tussen de kritische houding ten aanzien van ontwikkelingssamenwerking en de mate waarin mensen zich inzetten in PI's. Dit alles wekt de indruk dat PI-vrijwilligers hun werk zowel ervaren als een manier om uitdrukking te geven aan hun betrokkenheid op de wereld, als een alternatieve, doeltreffendere, manier om bij te dragen aan ontwikkelingssamenwerking.

¹ Meer informatie over de onderzoeksmethode en data-analyse leest u terug in het volledige artikel of kunt u opvragen bij de eerste auteur via s.kinsbergen@maw.ru.nl.

² Kinsbergen, S., Schulpen, L. (2010). De Anatomie van het PI. Resultaten van vijf jaar onderzoek naar Particuliere Initiatieven op het terrein van ontwikkelingssamenwerking. Nijmegen/Amsterdam: CIDIN/NCDO. www.ncdo.nl/docs/uploads/46onderzoekpublicatie.pdf

³ <http://statline.cbs.nl>

⁴ Zie o.a. Schuyt, T.N.M., Gouwenberg, B., Bekkers, R. (2011). Geven in Nederland 2011. Giften, Nalatenschappen, Sponsoring en Vrijwilligerswerk. Amsterdam: Reed Business.

Van Herten, M. (2009). Vrijwillige inzet 2008. Den Haag/Heerlen: CBS.

⁵ Micklewright, J. & Wright, A. (2004). Private Donations for International Development. Discussiestuk Nr. 4292. Londen: Centre for Economic Policy Research.

Bron Kinsbergen, S., Tolsma, J., Ruiter, S. (2011). Explaining volunteering frequency in Dutch Private Development Initiatives. Working paper. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen, Centre for International Development Issues Nijmegen (CIDIN). www.ru.nl/cidin/general/recent_publications

NCDO, november 2011

NCDO is het kennis- en adviescentrum voor mondiaal burgerschap en betreft mensen in Nederland bij internationale samenwerking door middel van informatie en advies. NCDO laat onderzoek uitvoeren naar de betrokkenheid binnen de Nederlandse samenleving bij internationale samenwerking. Dit is een samenvatting van één van deze onderzoeken. Het volledige onderzoeksrapport en een overzicht van de onderzoeken van NCDO kunt u vinden op www.ncdo.nl/onderzoek